

Bijenhouden het jaar rond

Mei: toptijd, zwermtijd

Het lijkt wel of in de natuur nu alles tegelijk gebeurt. Na een flinke aanloop in april groeien en bloeien de planten in de maand mei explosief. Je komt ogen en oren tekort, de ene plant is nog niet uitgebloeid of de volgende kleur of soort staat alweer te dringen. Vogels zingen zich schor, bomen zijn overladen met bloesem, de lucht is vol zoete geuren. Ook de bijenvolken zijn flink gegroeid en gaan in deze juichstemming mee.

Afgezien van enkele vroege zwermen in april lijkt nu in mei het zwermseizoen pas goed los te barsten. Vegers, jonge koninginnen, honing slingeren... In mei kan je je gerust afvragen: 'houd ik bijen of houden de bijen mij?'

Het is dan ook belangrijk om vooruit te denken en op tijd de veranderingen te begeleiden.

In de maand mei bereikt de groei van een volk doorgaans haar hoogtepunt, als voorbereiding op de voortplanting: het zwermen. Nectar en stuifmeel worden met kilo's binnengebracht, het broednest past allang niet meer in één broedkamer, de honingkamer kan, afhankelijk van het drachtgebied, binnenkort geslingerd worden en er komen steeds meer darren. De koningin wordt nu gestimuleerd tot topprestaties van wel 2000 eitjes per dag (dus minder dan een minuut per eitje), terwijl zij buiten de zwermtijd slechts 10 tot 30 eitjes per uur legt. Dit intensieve leggen duurt maar enkele dagen, maar betekent wel dat er drie weken later een reusachtige aanwas van jonge werksters komt.

Kortom, mei staat in het teken van groei en uitbreiding, en de bijen benutten alle ruimte die ze in april gekregen hebben. Bij een groter volk is rond half april al een tweede broedkamer geplaatst, bij kleinere volken geef je dan aan weerskanten van het broednest enkele kunstraten of bouwramen, die gaandeweg in gebruik genomen zijn. Een dicht gevulde 'stuifmeelplank' kan als barrière werken, schuif deze een plaatsje naar de zijkant op.

Honing

Ook de honingkamer raakt nu vol; deze was al geplaatst toen er een rand honing boven het broednest verscheen en er op de toplatten ook nieuwe witte raat werd gebouwd. Slinger de honing niet te vroeg, maar wacht tot bijna alles verzegeld is. Het is echter eenvoudiger om alvast een extra honingkamer onder de bovenste, bijna volle, honingkamer te plaatsen. Omdat de honingkoepel zich van boven naar beneden uitbreidt zal eerst de bovenste bak gevuld en verzegeld worden. Als de bijen dan in de lagere lege honingbak verder werken, zullen ze het nauwelijks merken wanneer je de bovenste bak weghaalt. Ik vind dit een rustige en makkelijke oplossing die niet 'timing-gevoelig' is.

Darren

Ook het aantal darren neemt nu explosief toe. Het gebeurt wel dat een enkele dar overwintert, maar dat is uitzondering. Vanaf maart worden er door de werksters darrencellen in gebruik geno-

foto's Astrid Schoots

Zwerm in de boomgaard

men of gebouwd; de koningin legt daarin dan onbevuchte eitjes. Vroeger hadden imkers wel de gewoonte om darrenbroed te koppelen of onthoofden omdat het maar 'nutteloze uitvreter' zouden zijn, 'en die paar darren die nodig zijn voor de bruidsvlucht kweekt mijn buurman wel'. Deze kortzichtige aanpak is inmiddels achterhaald. Darren zijn in grote aantallen nodig voor het succes van de bruidsvluchten en zijn onmisbaar in een harmonisch volk. Tegenwoordig wordt een deel van het darrenbroed weggesneden om de varroamijt terug te dringen; deze plant zich bij voorkeur in darrenbroed voort. Vooral het eerste darrenbroed bevat verhoudingsgewijs veel mijten. Wanneer dit wegsnijden met mate gebeurt zal het volk er meer voordeel dan nadeel van ondervinden, doordat de varroatoename in een vroeg stadium teruggedrongen wordt.

Omslagmoment naar zwermvoorbereiding

Wanneer de speeldopjes belegd worden, is dit een duidelijk zwermteken. Speeldopjes zijn kleine halve 'eikeldopjes', die er het hele jaar zijn, maar vooral in het voorjaar talrijker worden. Bij natuurbouw zijn de speeldopjes goed te zien op de onderste ronding van de raat, wanneer deze vrijhangt. Zolang de onderkant van de raat nog scherp is wordt deze verder uitgebouwd, maar wanneer deze stomp en rond wordt is dat een teken dat de volgende fase in zwermvoorbereiding begint. Soms wordt deze stompe raat zelfs met een hele rij speeldopjes mooi afgezoomd. Maar pas wanneer ze verder worden uitgebouwd tot langwerpige koninginnencellen en worden belegd, wordt het menens.

Deze omslag heeft meerdere oorzaken. Hij treedt niet alleen

op door volkstoename en ruimtegebrek, maar ook doordat de geurstoffen van de oude moeder niet meer zo makkelijk in de buitenranden van het broednest worden waargenomen. Door de drukte worden ook de wachttijden bij verschillende activiteiten langer, en raken de jonge bijen hun energie niet kwijt. Een tijdelijke weersomslag met minder dracht, dus minder buitendienst kan het laatste zetje geven. Dus door combinatie van een aantal factoren worden de speeldoppen nu verder uitgebouwd. De eitjes kunnen rustig uitkomen, de larfjes krijgen overvloedig voedersap en aandacht; alles bij elkaar 16 dagen later worden de nieuwe jonge koninginnen geboren.

Vanaf het moment dat de eerste larfjes 'in de melk' liggen, kun je kiezen uit drie mogelijkheden. Ik vat het kort samen, in de boeken kan je er meer over lezen, bijvoorbeeld in 'Bijenhouden, hoe doe je dat'.

Zwerm of kunstzwerm?

Het mooiste is om de ontwikkeling zijn gang te laten gaan en de bijen te laten zwermen. (Dan vertrekt de oude koningin met de helft van haar volk, nadat de eerste zwermcel gesloten is; zeven dagen later zal de eerste jonge moeder geboren worden). Bijen laten zwermen kan beslist niet overal. Zoals bij veel zaken in imkerland is ook dit een controversieel onderwerp met voors en tegens. Soms kan een zwerm voor overlast zorgen, zeker in een drukke woonwijk. Maar het kan ook een topervaring zijn, vooral voor kinderen. Daaraan zijn dan wel enkele voorwaarden verbonden, zoals rustig en professioneel gedrag (dus hulp van een ervaren imker), extra hoofdkapjes voor de omstanders, van te voren uitleggen wat er gaat gebeuren, en een potje honing toe!

Nieuwe kast en hoofdvolk

Een tweede mogelijkheid is, om het zwermen te voorkomen door een kunstzwerm te maken. Hierbij plaats je de koningin samen met een paar duizend bijen in een nieuwe kast elders. Wanneer je weinig rook gebruikt en rustig werkt, vind je de koningin meestal op een raam met eitjes of uitlopend broed. Dit raam hang je voorzichtig midden in een klaarstaande andere kast, met aan weerszijden een paar uitgebouwde ramen, minstens twee goed gevulde voerramen en twee kunstraten of bouwramen. Hierbij sla je zes à acht ramen met bijen af. Als je de kunstzwerm

op de eigen stand laat staan, zullen alle vliegbijen direct naar het hoofdvolk terugvliegen. Maar omdat de koningin gewoon doorgaat met leggen, is een ruime voorraad van belang, evenals een klein watervoorraadjie. Daartoe kan je een leeg uitgebouwd raam even onder water dompelen.

In het hoofdvolk hebben de bijen hun zwermplannen opgegeven en proberen ze om zo snel mogelijk een nieuwe koningin te kweken. De speeldopjes zullen verder uitgebouwd worden, maar om tijd te winnen worden een aantal cellen met werksterlarfjes van één- à anderhalve dag oud omgebouwd tot redcellen. Daarmee winnen de bijen minstens drie dagen. De eerste redcel zal dan ook al na vijf à zes dagen gesloten worden en na nog eens zeven dagen uitkomen. Deze eerste moeder zal tuteren, haar zusters in de dop zullen, mits ze al rijp zijn, antwoorden met kwaken. Om dan nazwermen te voorkomen, moet je dus ±13 dagen na het maken van de kunstzwerm alle nog niet uitgelopen doppen breken.

'Late' kunstzwerm

De derde mogelijkheid is zeer de moeite waard, maar vraagt meer zorg. Dat kan het beste als je bijen in je tuin staan. Maak een kunstzwerm zodra de eerste koninginnelarven volop in het voedersap liggen. Pas op dat je die ramen niet stoot, of de randjes van de jonge doppen beschadigt! Ga na een week elke avond luisteren of de eerste koningin al is uitgekomen. Als je dit getuter hoort en je hoort een of twee kwakers antwoorden, breek dan de volgende avond de doppen. Nu heb je zekerheid dat de jonge moeder uit zwermcellen afkomstig zijn.

... en weer rust

Wanneer je deze hindernissen allemaal hebt genomen, breekt een weldadige pauze aan: blij minstens drie weken uit de kast, zodat de moeder kan rijpen, op bruidsvlucht gaan en met een nieuw broednest kan beginnen. Als je geluk hebt zie je bij mooi weer de jonge moeder thuiskomen van de bruidsvlucht. Wanneer dan na enkele dagen ook de stuifmeeldracht langzaamaan weer op gang begint te komen, weet je dat er in het volk een groeiend broednestje aanwezig is. De turbulente meimaand is voorbij, de komende maanden zal het volk zich gestaag en rustig ontwikkelen, richting winter.

Rijke dracht...

eerste honing